

Techniky založené na rozhovoru a jejich využití v genderových studiích

Rozhovor je jedna z hlavních technik zjišťování dat v kvalitativním výzkumu. Cílem kvalitativního výzkumu je získat všechna možná data, která můžeme a nalézt struktury, pravidelnosti a podobnosti, které v nich existují. Jeho **posláním** tedy je především porozumění lidem v sociálních situacích. Tento **jev** už jaksi naznačuje to, že data získaná pomocí kvalitativního výzkumu nikdy nebudou tak exaktní jako data získaná pomocí výzkumu kvantitativního, například pomocí experimentu. Výzkumníkovou úlohou se pak stává nalezení významných struktury v množině všech možných proměnných, které respondent považuje za relevantní. Další podstatnou charakteristikou tohoto druhu výzkumu je, že mizí hranice mezi rolí výzkumníka a rolí zkoumané osoby. Najednou si jsou oba mnohem rovnocennější partneři ve výzkumu. A právě jeden z nejbližších kontaktů respondenta a dotazujícího vzniká při rozhovoru [Disman 1993].

Rozhovor tudíž představuje techniku, která je založená na dotazování lidí na nejrůznější věci. Je časově náročný, jelikož zkoumá malý vzorek lidí, ale o mnoha informacích. Další problém, který u rozhovoru vyvstává je zkreslenost, díky silné redukci jedinců, ale naopak pokud jde podrobnější výzkum, tak rozhovor je účelnější právě díky velkému obsahu informací. Tazatel však nikdy nemá jistotu, že získané odpovědi jsou úplné, upřímné a hlavně pravdivé. Největší problém tedy spočívá ve schopnosti a ochotě dotazovaného sdělit všechna potřebná fakta, názory a postoje k daným otázkám. Tím se může stát, že výzkumník by mohl mít obtíže vést rozhovor určitým, předem určeným, cílem. Rozhovoru se často využívá i v případě, že zkoumané jevy jsou přímo pozorovatelné. Důvod, proč je upřednostněn rozhovor před pozorováním je zejména technická a také časová nákladnost, jelikož jevy mohou být velmi rozptýlené [O'Connell Davidson, Layder 1994].

Rozhovor lze rozdělit na standardizovaný (strukturovaný), nestandardizovaný (nestrukturovaný) a částečně standardizovaný (semi-strukturovaný). O volbě jedné z těchto forem rozhoduje podoba otázek. Pokud jde o nestandardizovaný rozhovor, tak ten představuje interakci mezi výzkumníkem a respondentem, kde právě dotazující má předem jen velice obecný plán, který nezahrnuje otázky. Až právě v kontaktu s respondentem přechází rozhovor v živou formu. Každá odpověď pak dává možnost pro vytvoření další otázky. A díky této improvizaci se dotazovaný stává spoluautorem výzkumu a i znění otázek [Disman 1993]. Naopak u standardizovaného rozhovoru se předpokládá připravenost otázek, jejich úplné znění a také pořadí, jak se bude tazatel ptát. Je to velmi pracná a nákladná technika sběru dat informací. Rozhovor bývá ohraničen časovým rámcem a otázky kladené jsou základem pro výzkum, a tudíž je nezbytné, aby jejich výběr byl pečlivě zvážen. Je dále nutné, aby na otázku nebylo možné odpovědět ve více smyslech a sled otázek by měl být logicky uspořádan.

V genderových studiích a zejména pak při feministickém výzkumu je upřednostňován částečně strukturovaný a ještě více nestrukturovaný typ rozhovoru. Tento typ rozhovoru je užitečný v případě,

kdy chceme dosáhnout hlubšího, podrobnějšího porozumění daného problému nebo je o této problematice známo jen minimum informací.

Dle feministické kritiky je takovýto rozhovor objektivnější, jelikož klasické výzkumné metody podle jejich názoru obsahují specificky mužské předsudky. Některé feministky tvrdí, že klasické metody, které kladou důraz na kontrolu, hierarchii a neosobní povahu vědeckého výzkumu, právě odráží mužský pohled na svět obecně. K tomu dodávají, že právě nestrukturovaný rozhovor je vhodný, ale za předpokladu, že vztah mezi tazatelem a respondentem je nehierarchický a že tazatel bude schopen do tohoto vztahu vložit vlastní osobní identitu. Pokud by se tak nestalo, lehce by výzkumník získal neupřímné odpovědi a spolupráce by tak nebyla efektivní. A na rozdíl od klasických výzkumníků, se feministické metodoložky domnívají, že respondentovi by mělo být umožněno, aby mluvil o tom, co je pro něj subjektivně důležité a směr hovoru by měl být volnějšího rázu. To dále umožňuje zaznamenat i širší souvislosti mezi zkoumanými jevy a může to také vyloučit některé chyby, které by mohly vzniknout špatným porozuměním dotazovaného položené otázce. Kromě kladů, ale výzkumníci také spatřují negativní odrazy nestrukturovaného rozhovoru. Patří mezi ně, že pokud respondent anebo i sám tazatel vede rozhovor volně, je výrazně znesnadněno porovnání výsledků více respondentů [O'Connell Davidson, Layder 1994].

Naopak strukturované rozhovory jsou cílem kritiky z hlediska kvantitativního výzkumu a také již výše zmíněných klasických metod výzkumu. Najdou se i tací, kteří standardizovaným rozhovorům přisuzují pozici, která sama o sobě omezuje kvantitativní výzkum. Tento typ rozhovoru je tedy z hlediska feministických metodologů nedostačující a to zejména co se týká vztahu mezi výzkumníkem a respondentem [Bryman, Bell 2007].

Často tedy tito výzkumníci a výzkumnice sahají po částečně strukturovaném rozvoru, kvůli tomu, že některé otázky mohou mít již připravené a další důležité se vlivem improvizace mohou během rozhovoru samy objevit.

Literatura:

- Bryman, A., & Bell., E. (2007). Interviewing in Qualitative Research. (Online, 18. 4. 2012).
Dostupné na: <http://www.comp.dit.ie/dgordon/Podcasts/Interviews/chap15.pdf>.
- Disman, M. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- O'Connell Davidson, Julia, Layder, Derek. 1994. *Methods Sex and Madness*. London: Routledge

Respektuji e-mailovou omluvu pozdního odevzdání.

Úkol splňuje zadání obsahově, prospěly by mu důkladné stylistické i pravopisné korektury. Drobné formální nedostatky si zapamatujte pro příště. Dále viz dílčí poznámky přímo v textu. Příliš zjednodušujícím způsobem porovnáváte kvali a kvanti přístupy.